

Dupl. 5

1

62, 3

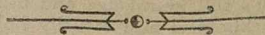
Nr. 4, vol. 9.

1941.

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STREET, PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50c.

Lapkritis m. -- November, 1941

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912,

of Zvaigzde published quarterly at Philadelphia, Pa., for October, 1, 1941

State of New York

County of Nassau

ss.

Before me, a Notary Public in and for the state and county aforesaid, personally appeared Rev. A. M. Milukas, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Zvaigzde and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 411, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business manager are:

Name of —	Post Office Address —
Publishers, A. Milukas & Co.	3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.
Editor, Julia Pranaitis	3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.
Managing Editor, A. M. Milukas	St. Francis Home, Roslyn, L. I.
Business Manager, A. M. Milukas	St. Francis Home, Roslyn, L. I.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding one per cent of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company, or other unincorporated concern, its name and address, as well as those of each individual member, must be given).

A. M. Milukas, St. Francis Home, Roslyn, L. I.

Julia Pranaitis, 3654 Richmond Street, Philadelphia, Pa.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding one per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state). None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company, but also, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the six months preceding the date shown above is _____

(This information is required from daily publication only.)

A. M. Milukas, Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this September 27, 1941.

THOMAS O'CONNELL

(Seal)

Notary Public.

My Commission Expires March 1, 1943

Skaitytojų, kurie patėmytų šituose lapuose
ką taisytino, prašome pranešti "Žvaigždės" re-
dakcijai, kad, perspaudinant atskiroje brošūroje,
nepasikartotų klaida.

IŠEIVIJOS PRADZIOJE.

(Tęsa žiur. sekantis p.)

1891 m.

1891 m. Amerikos lietuviai sukūrė 15 susiśelpimo draugijų:

Boston, Mass., Lietuviškų Muzikantų ('95 "V. L.," p. 180);

Chicago, Ill., Dievo Apveizdos, Gedemino ir Unija Lubelska (bendra su lenkais);

Cincinnati, Ohio, šv. Kazimiero;

DuBois, Pa. (dvi): šv. Kazimiero ir Saldžiausios Širdies;

Duryea, Pa., šv. Liudviko;

Elizabeth, N. J., šv. Kazimiero;

Forest City, Pa., lietuviai sukuria šv. Jurgio susiśelpimo draugiją.

Glen Lyon, Pa., šv. Kazimiero;

Grand Rapids, Mich., šv. Petro ir Povilo;

Mahanoy City, Pa., šv. Liudviko;

New Britain, Conn., šv. Kazimiero;

Newark, N. J., šv. Jurgio.

New York, N. Y., tų metų pabaigoje M. Tvarauckas, buvęs "Gazietos Lietuviškos," paskiau "Unijos" leidėjas, su keliais brooklyniečiais sukūrė "Taworszistą akcijonieriszką," "New Yorko Gazietai Lietuwiszka!" leisti. Tas laikraštukas sustojo ėjęs po išspausdinimo keliolikos jo numerių. Apie tai galima pasiskaityti "Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvių" knygoje (p. 447-448).

Philadelphia, Pa., šv. Antano, padėjusi susikurti ir

to paties vardo parapijai (po dešimčiai metų pakrikusiai);

Pittston, Pa., šv. Kazimiero parapijos choras, pagarsėjęs ir už parapijos ribų. 1917 m. pittstoniečių choras pasižymėjo savo dainomis tarptautinių dainų išskilmėse Washington'e, D. C.; Lietuvių Klubo Dr-ja;

Plymouth, Pa.—Shenandoah, Pa. Bažnytinės Istorijos Leidėjų Bendrovė iš kunigų: A. Burbos, P. Abromaičio ir Jurgio Kolesinsko ('91 "V. L." p. 205). Knygos "Istorija Katalikų Bažnyčios" parašyta kun. Ant. Wapplevo, perguldyta kunigo kanauninko V. (Gimžausko) "atspausta Plymouth'e, Pa. Juozo Paukščio spaustuvėje 1892 m. "kasztais kun. A. Burbo ir kun. P. Abromaičio" p. 287 3000 egz. ("Statistika v. liet. knygų ir tt." p. 10)

Scranton, Pa., šv. Juozapo;

Shenandoah, Pa., šv. Jurgio Piliečių (Citizens);

* * *

1891 m. atspausdinta lietuvių kalboje leidiniai:

Metinis Pranešimas Lietuvių Mokslo Draugystės. (Tos draugijos lėšomis).

Europos Istorija (E. A. Freemano, J. Andžiulaičio vertimas).

Pasakojimas Antano Tretininko (vysk. M. Valančiaus) J. Paukščio spaustuvėje, Plymouth'e.

Mahanoy iCty "Saulės" leidėjas D. Bačkauskas išleido Kalendorių 1891 metams.

1891 m. vasario 12 d. žymesnieji šenandoriečiai lietuviai užmezgė Šv. Jurgio parapiją. Jų patarėju buvęs Mahanoy City lietuvių klebonas kun. P. Abromaitis. Apie Visus Šventus (1891) Kun. Ab. pradėjo atvažinėti kas šventą dieną laikyti pamaldas šenadorio lietuviams." (Am. L. Kr. p. 182). Tais metais per Jurgines (23 d. bal.) šenandoriečiai darė dideles demonstracijas. Parade maršavo vietos ir apygardos draugijų nariai ir 4 kunagai. "Ant šventės suvažiavę iš visur lietuviai...toje dienoje visas miestas rodėsi vienų lietuvių" (ib p. 133). 1891 m. spalio m. paskutinį nedėldienį pašvęstas Šv. Jurgio bažnyčios kampinis akmuo. Miesto roda (protestonai) buvo nutarusi neleisti "ardyti šventadienio ramybę trukšmą darančioms demonstracijomis." Tas suerzino ir airius... Lietuvių demonstracijos parade "maršavo su muzika 59 draugijos. Lietuvių draugijos atvyko iš Plymoutho, Pittstono, Hazletono, Freelando, Mahanoy City ir Mt. Carmel. Per didelę žmonių spustę grudantis į traukinius stotyje buvo suvažinėtas Plymoutho Šv. Kazimiero Draugijos narys Juozas Milenavičius." (ib p. 134)

Chicagoje 1891 m. "Šv. Kazimiero draugijos rūpesčiu buvo išgautas arkivyskupo leidimas kurti pirmą lietuvišką parapiją—Šv. Jurgio... Parapijai aukas rinko kun. V. Čižauskas, atvažinėdamas iš South Bend, Ind... Paskiau jį pavadavo jo vikaras Kun. Žubavičius" (ib p. 136)

* * *

1891 m. vasario pabaigoje "Philadelphijos lietuviai gavo arkivyskupo leidimą pirkti bažnyčią ir rūpintis paršikvietimu lietuvių kunigo" (ib p. 133).

* * *

1891 m. 29 lapkričio m. dienoje Plymouthe, Pa. pašventos pirmosios Amerikoje vienu lietuvių kapinės. Vietos lietuviai po Kun. A. Burbos vadovybe 1889 m. atsiskyrę nuo lenkų, įkurę savąją Šv. Kazimiero parapiją. Tas labai suerzino lenkus. Iškilusios bylos, anot "Lietuvių Amerikoje" autoriaus, "užsibaigė skandalais, baisiais kerštavimais, tankiomis peštynėmis" (p. 67) Pasak "Lietuviškos Enciklopedijos" (t. I, p. 436) "Didžiausias įspudis lietuviams padaryta, kad lenkai iškasė iš bendrų kapinių Jono Kudyrkos 2 dukryčių karstelius ir kuolais sudaužė, išmetė už tvoros." Po Plymoutho ir kitos lietuvių parapijos įsitaisė savąsias kapines.

1892 m.

1892 metais susikūrė 10 parapijų: šv. Jurgio Chicagoje, šv. Juozapo Waterbury'je, šv. Trejybės Wilkes-Barre, šv. Mykolo Shamokine, šv. Kryžiaus Mt. Carmel'yje, šv. Juozapo Scrantone, šv. Petro Bostone, šv. Jurgio Clevelande, šv. Kazimiero Pittsburghe, šv. Antano Forest City, Pa., ir 24 draugijos:

Baltimore, Md., Koperniko draugija;

Boston, Mass., Lietuvių Rūbsiuvių Unija ('95 "V. L.," p. 180);

Chicago, Ill., tais (1892) metais susikūrė irgi keturios naujos draugijos: šv. Jurgio, Keistučio, Lietuvių Piliečių (Citizens) klubas ir Teatrališka draugija. Ši draugija 4 d. liepos mėn. 1892 m. sulošė "Kovą po Grunvaldu" ir žadėjo važinėti po lietuvių naujokynus, bet iš tų pažadėjimų niekas neišėjo. (žr. 1892 "V. L." N28, p. 329 ir k.)

Edwardsville, Pa., šv. Izidoriaus;

Forest City, Pa., šv. Antano;

Jersey City, N. J., Algirdo;

Luzerne, Pa., šv. Petro ir Povilo;

Mahanoy City, Pa., šv. Antano;

Mt. Carmel, Pa., šv. Kazimiero;

Nanticoke, Pa., Jagėlos gvardija;

Pittston, Pa. (trys): šv. Antano, šv. Juozapo ir Lietuvių Piliečių drauginis ir pašalpos klubas, įsigijęs savus namus su svetaine. "Jaunieji Dzimdžiai" arba "Wyomingo Klonio Juokdariai," to klubo nariai pagarsėjo ir tolimesnėse Amerikos apygardose savo sekmingomis vakarų propragomis. "Pitt. L. Ist.," p. 69-70.)

Pittstono Vyrių Muzikantų Kapelija iš 22 vyrų ('29 "žv." N4, p. 15).

Plymouth, Pa. (trys): Vytauto susiėlpimo draugija, Vyskūpo Motiejaus Valančiausko skaitinyčios (sk. skaityklos) draugija (žr. "V. L.," 1892, N27, p.327) ir Raš-

liaviška Draugija, sudaryti luomai "lietuviškų literatų, kurie vien tik iš literatūros duoną valgydami, galės kaip specialistai išsilavinę toje dirvoje ir prisidės prie pakėlimo mūsų raštų." (Žr. 1892 "V. L." N29, p. 341.)

Waterbury, Conn. (dvi): Algirdo ir Lietuvių Piliečių (Citizens) klubas;

Wilkes-Barre, Pa., Lietuvos Sūnų;

* * *

1892 m. "Saulės" spaustuvėje Mahanoy City išleista "Newaloje pas Maurus" ir Kalendorius 1892 metams, abudu veikalų leidėjo D. T. Bačkausko parengtu. Paukštis išleido "Istorija Septynių Mokintojų"—brolio Augustino pirmųjų Amerikoje spausdintų lietuviškų knygų antrąją laidą. Paukščio spaustuvėje "Susivienijimas Lietuvių Katalikų Amerikoje" išleido S. Daukanto "Budą Senovės Lietuvių, Kalnėnų ir Žemaičių," o Kun. Burba, "Trumpą peržvalgą lietuvių darbų Amerikoje 1892 metuose," polemiško turinio 96 puslapių brošiūrą. Irgi 1892 m. Paukščio spaustuvė atspausdino Wappler'io "Istoriją Katalikų Bažnyčios," Kun. S. Gimžausko verstą. Leidėjai kunigai: A. Burba ir P. Abromaitis. "Liet. Mokslo Dr-ja" pas Paukštį atspausdino savo 1892 metų metinį pranešimą, 64 puslapių brošiūrą.

* * *

Tų (1892) metų spalio mėnesyje T. Astramskas, "Saulės" "Gloversio Mainierys," pradėjo leisti savaitinį laikraštuką "Garsą", ėjusį pusantrų metų (Am. L. Kr. p. 145, 159). Tų pačių metų gruodžio mėnesyje St. Rokosz (Ragaišis) pradėjo leisti Chicagoje "Lietuva", savaitinį laikraštį. Sekančiųjų metų sausio m. tą laikraštį atpirkė Vincas Zaliauskas, o paskiau Petras Zakarevičius ir Simas Lelešius, kuriuodu, 1893 m. birželio mėnesyje, pardavė jį Antanui Olszevskiui. (Ib. p. 159-160)

Rašliaviška Draugija

„1892 m. 12 d. liepos, „susirinkę Plymouthe lietuviškieji kunigai (A. Burba, P. Abromaitis, S. Pautienius, Mašiotas, J. Zlotožinskas, M. Pėža, ir „Vien. L.“ redaktorius A. Milukas) susitarė pašvęsti po 5 dol. kas mėnuo“ apmokėti korespondentams „Vienybės“ ir „kitų tėvynišku mūsų laikraščių.“ Nauja draugija pavadinta „Rašliaviška Draugystė“, jos kūrėjų norėta sudaryti „luomą lietuviškų literatų iš profesijos, kurie, vien tik iš literatūros duoną valgydami, galės kaip specialistai, išsilavinę toje dirvoje ir prisidės prie pakėlimo mūsų raštų...“

Išvestas 1 kunigus 1893 m. vasarą ir nuskirtas Pittsburgo šv. Kazimiero parapijos klebonu, kun. Jonas Sutkaitis tai draugijai auکوjo 100 dolerių — honoraro už parašymą geografijos vadovėlio. Reikalaujamo veikalo niekam neparašius iki nuskirtam laikui (1894 m. rugpiūčio pirmą dieną), ir kun. J. Sutkalčio šimtinė buvo sunaudota „Vienybės Liet.“ korespondentams apmokėti. Po poros metų gyvavimo ši draugija, vien „Vienybės Liet.“ raštininkais besirūpinusi, neteko kunigų paramos ir iširo.“ (Am. L. Kr. p. 155)

Jos apmokamais korespondentais D. Lietuvoje buvę aušrininkas M. Davaina Silvestravičius (Žaltys) ir V. Šlakis (Stagaras), gi Prūsų Lietuvoje studentas Grigalaitis.

Šios draugijos lėšomis Davaina Silvestravičius surinko dokumentų apie S. Daukantą, kurie atspausdinti 1898 „Dirvos“ N. 1 ir atskiroje brošūroje — „Medega S. Daukanto bijografijai.“

* * *

Vyskupo Valančiausko skaityklų draugija sukurta Plymouthe 1892 m. atspausdino Tilžėje 10,000 sąsiuvinų — „Būdas per save išmokti rašyti.“ 1897 m. „Rytas“ (No. 27) sekančiai rašė apie tajį leidinį: „tai yra maža knygutė parduodama po 10 centų, bet kokia iš jos nauda, kiek jau šiandien lietuvių išmoko rašyti pagal tos knygutės? Ir toliaus iš metų į metus tūkstančiai lietuvių vartos iš to darbo. Toks darbas yra tikrai guodojamas ir žmonijai naudingesnis už tūkstančius dūksavimų ant nelaimės varguolių darbininkų.“

Tiems sąsiuviniams greit pasklidus tarp Lietuvos žmonių, „Tėvynės Sargas“ (1900 m. No. 6) rašė: „Kuniga Miluką šaukiame į pagalbą, idant mums darbas sparčiau eitų. Perspausdink susimildamas, savo „Būdą išsimokinimo rašyti.“ Esame prityrę, jog už tenka poros sąsiuvinų išsimokinimui lietuviško rašto tų, kurie jau šiek tiek plunksną nuvaldo.“ (Ž. Am. L. Kr. p. 152-3).

1893 m.

1893 m. susikūrė dvi parapijos (šv. Baltramiejaus, Waukegan, Ill., ir šv. Onos, Spring Valley, Ill.) ir 19 draugijų, beje:

Baltimore, Md., šv. Kazimiero Kareivių;

Brooklyn, N. Y., šv. Jurgio;

Chicago, Ill. (trys): šv. Jono Krikštytojo, Simano Daukanto ir Muzikantų draugija, greit pakrikusi (I. Ch. L., p. 10);

Duryea, Pa., šv. Juozapo;

Forest City, Pa. (trys): šv. Jurgio Kareivio, šv. Stanislovo ir vysk. Motiejaus Valančiausko. Ši paskutinė draugija "uždėjo mokyklą, kuriai išrašė ganėtina knygų ir laikraščių (1893 "V. L." N43, p. 520). 14 d. spalio, 1893 m. draugijos naudai buvęs ballus (ib.);

Hazleton, Pa., šv. Kazimiero;

Kingston, Pa., šv. Petro ir Povilo;

Mahanoy Plane, Pa., šv. Jurgio Kareivių (su kardais);

Mt. Carmel, Pa., Piliečių (Citizens) draugija ir žvaigždės draugija "iš 10 šeimynų ir 15 pavienių vyrų... ką formaliskai neužlaiko jokio tikėjimo" ("L. A. p. 30);

Philadelphia, Pa., šv. Juozapo;

Pittsburgh, Pa. (dvi): šv. Povilo ir Lietuvių Draugis-Shamokin, Pa., šv. Mykolo;

Shenandoah, Pa., vysk. Motiejaus Valančiausko skaityklos draugija (žr. "V. L." N2), šv. Antano ir šv. Vincento (trys draugijos);

Spring Valley, Ill., Liet. Susivienijimo kuopos draugija (iš buvusios lenkų Związek'o Narodowy Polski šakos);

Utica, N. Y., šv. Kazimiero;

Wilkes-Barre, Pa., šv. Trejybės;

Worcester, Mass. (dvi): šv. Kazimiero ir šv. Juozapo;

* * *

1893 m. sausio 1 d. Pittsburgh'o lietuviai parapijos mitinge tariasi įieškoti lietuvių kunigo. Susirašiusiųjų 1,000. Pirmąsias pamaldas lietuviams laikė kun. Lopeta vyskupo katedroje paskutinį vasario mėn. nedėl. dieną ('93 "V. L." N9). Lietuvių klebonu paskirtas kun. J. Sutkaitis, turėjęs primicijas 16 birželio dieną irgi vyskupo katedroje ('93 "V. L." N25; Am. L. Kr. p. 168).

* * *

Plymouth, Pa., Vysk. Valančiaus draugija, minėdama dešimtmetines "Aušros" sukaktuves, nutarė išleisti tam tikrus sasiuvus, kurių pagalba galima būtų lengvai išmokyti rašyti. Sasiuvus parupino draugijos pirmininkas Ant. Milukas. Jiems išleisti lėšas surinkta draugijos surengtame piknike. Sasiuvų "Lengvas budas pačiam ner save išmokyti rašyti" išleista 10.000 egz. pas Maulderode 1894 m. Jos greit pasklido po visą Lietuvą.

* * *

1893 m. birželio 10 d. kun. A. Burba su visa Susivienijimo valdyba vardan 200.000 Amerikos lietuvių pasiuntė Jungtinių Valstybių prezidentui protestą prieš peršamą anuomet išdavimo sądarą su Rusija.

"Mes esame tvirtai persitikrinę"—skelbia protestas—"jog šis sądara, jeigu ji bus pildoma, pastos maskolių rankose galingu įrankiu dėl nuvergimo tų jaunų ir laisvę mylinčių tautų maskolių imperijoje, kurios dabar kovoja su centraline valdžia už savo tiesas (sk. teises). Tas tautas maskoliški įstatai priskaitė prie piktadėjų kategorijos, kiek syk jie išdrįso vartoti prigimtą kalbą

—rašte, spaudoje ar skaitė knygas savo kalboje. Už-
 tadgi tos engiamos tautos, kaip ir pridera, mato savo
 išganyką liberališkiausiuose apsireiškimuose, kurių pa-
 smerkimas ir apmalšinimas yra šios sądaros siekiu.
 Prie tų tautų priguli ir Lietuvių tauta, turinti savo is-
 torišką praeitį, savo tikybą, kalbą ir literatūrą. Pirm
 trisdešimties metų maskolių valdžia uždraudė lietuvišką
 spaudą ir tokiu būdu atėmė nuo lietuvių progą naudo-
 tis iš laikraščių ir knygų prigimtoje lietuviškoje kal-
 boje. Kadangi dėl tautiško apšvietimo neatbutinai
 reikalinga yra platinti tikėjimiška literatura, taigi lie-
 tuviai tapo priversti parsigabenti sau knygas iš Prūsų
 ir Amerikos, kaip kontrabandą. Bet maskolių valdžia
 pradėjo smarkiai persekioti ir bausti visus tuos, pas
 kuriuos užtinka pargabentas kontrabandos keliu kny-
 gas. Nors tų knygų įtalpa neturi jokio ryšio su poli-
 tika ir yra tai daugiausiai maldaknygės, evangelijos,
 šventraštis, bet tas nemažina valdžios smarkavimo ir
 pagaliaus šiame laike platinimas tikėjimiškų lyginai
 kaip ir patrijotiškų knygų yra nuodėmė, už kurią vie-
 tos gubernatorius gali nubausti kalėjimu arba adminis-
 tratyvišku rėdu išsiųsti į Siberiją.

“Nežiurint ant tokių barbariškų persekiojimo ir prie-
 spaudos įrankių, kurių siekiu yra visiškas mūsų kalbos,
 literatūros, tikėjimo ir tautystės panaikinimas, judins
 naminės savivaldystės dėl nuolat auga; ir mes Lietu-
 viai Jungtinių Valstybių pliečiai, giliai sąjaušdami savo
 tautiečių po maskoliumi siekiams, bet pirm visko jaus-
 dami jų nelaimės su galėsčiu ir atvira širdžia matome
 maskoliško caro stengimusi pasekmes sudaryti su la-
 biausiai progresyve pasaulyje tauta išdavimo sądarą, su
 kurios pagalba jis galės užduoti mirtiną smugį Lietu-
 voje mūsų brolių tėvynainių viltims. Ligišiolei Lietu-
 vis, mylintis savo tautystę, ramino savo mislia, jog

nors vienoje svieta šalyje gali rasti prieglaudą nuo caro persekiojimų, bet ir tą suraminimą, kaip regis, norima jam atimti." ('93 "V. L." N24.)

* * *

1893 m. 9 liepos mėn. d. pašvęsta Mahanoy City, Pa., lietuvių šv. Juozapo šventynė. Pašventė Philadelphijos arkivyskupas Ryan. Iškilmėse dalyvavo 22 lietuvių draugijos, žmonių 5,000 ('93 "V. L." N28).

* * *

Wilkes-Barre, Pa., 1893 m. 1 rugsėjo d. pašvęsta kampinis akmuo šv. Traicės bažnyčios. Iškilmėse dalyvavo 10 lietuvių draugijų (Am. L. Kr. p. 168).

Chicago, Ill., 1893 m. vasario 13 dieną pašvęsta pirmoji lietuvių šv. Jurgio bažnytėlė. (Am. L. Kr. p. 168.) Iškilusieji ginčai paminėti paskui ten pat ('93 "V. L." N7 ir N40).

* * *

Plymouth, Pa., 1893 m. rugplučio 29 d. atsisveikindamas su "Vienybės L." skaitytojais rašiau:

28 spalio d. sukaks 100 metų nuo gimimo S. Daukanto... išpultų kuoliškilingiausiai paminėti tas sukaktuves... (projektuojama) Daukanto draugija turėtų būti grynai tautiška, visuomeniškai lietuviška... Klierikui A. Kaupui tarpininkaujant, pasisekė paraginti žymesnį čikagiečių lietuvių būrį, kurie tose sukaktuvėse ir įkurė S. Daukanto draugiją, su plačiais apšvietimo ir patrijotinių idėjų skleidimo siekiais... (Am. L. Kr. p. 177).

* * *

Liovėsiėjus "Apšvieta," "Lietuvių Mokslo" Draugijos žurnalas, spausdinamas Mažoje Lietuvoje pas M. Janų. "Amerikos Lietuvių Kronikoje" (p. 163-165) pa-

kartota garsusis anuomet Dr. V. Kudirkos 1893 m. "Varpo" numeryje 1-me raštas ("Apšvieta, atsisėdus ant pavartnumo trikojo ir sustačius į glitą lietuviškus laikraščius" etc.). „Amerikos Liet. XIX šimt." pirmojo tomo lapuose 316-331 pakartota aušrininko Dr. V. Pietario raštas į Dr. Šliupą ir šitojo atsakymas. Čia pakartoju kelis sakinius iš "Varpo" redakcijos (1893, N8, p. 128) pareiškimo:

"...Anuo tarpu buvo pasiliovę vaidai tarp Amerikos klerikalų bei progresistų. Dabar progresistai vėl pradeda užsikabinėti per laikraštį 'Garsą.' Nuo tulo laiko matomai tula mitresnė ranka pradeda tą laikraštį tvarkyti... Dr. Šliupas pradeda leisti per 'Garsą' pašaukimus į viso svieto lietuvių, kad dėtų pinigų moksliekomis knygoms išleisti. Galima matyti iš viso ko, kad Dr. Šliupo propaganda kaštuoja daug pinigų ir kad 'T. M. Dr-stė' pradeda tam tikslui nepritekti ištekliaus..."

* * *

Knygu "Amerikos Lietuvių Profesjonalai ir Kronika" antrame tome (p. 117-132) plačiau paminėta Amerikos lietuvių protestai prieš rusų valdininkų žiaurumus Kražiuose, kur kazokai, uždarydami katalikų bažnyčia, daug žmonių sužeidė, kitus net nužudė. "Žinia apie žužymus ir kankinimus mūsų tautiečių Kražiuose sujūdi-
no visus Amerikos lietuvių... Pamaldos ir apgailėjimai užmuštųjų ir sužeistųjų buvę lietuvių bažnyčiose: Plymouth'e, Mt. Carmel, Shenandoah, Mahanoy City, Chicago, Philadelphia, Dubois ir k... Didžiausia amerikiečių lietuvių demonstracija buvo šv. Kazimiero dienoje (4 kovo d.) 1894 m. Wilkes-Barre, Pa., kur suplaukė tukstančiai lietuvių iš Luzerne ir Lackawanna apskričių... Mass.mitingo nutarimai paskelbti ir anglų laikraščiuose. 1894 m. New York Herald (9.III)

atspaudino lietuvių protestą ant pirmojo puslapio " (ib. p. 121).

1894 m. tilžiškis "Varpas" (N3) rašė:

"Kražių istorija sujungino Amerikos Lietuvius. Am-je apšaukta daugelis mitingų, kuriuose išrodyta visos rusų pasielgimo su lietuviais blaurenybės. Vienas iš didesnių mitingų buvo Shenandoah'e. Aple nusprendimus to mitingo skaitome: nutarta išrinkti kiekviename mieste lietuvi Kražių Kankintinių Komitetus, kurie sudarys visai Amerikai vieną Kražių Kankintinių Komitetą" (žr. Am. L. Kr. p. 185-199).

Šliupo et Cie dissonansą tose demonstracijose minėjo "Am. Lietuvių Kronika" p. 199-200. Rašė apie tai 1894 m. "Varpas" N. 4; ž. š. kn. p. 62-3.

Protestų demonstracijose surinktųjų lėšų dalis panaudota atspaudinti knygėlėms "Kražių Skerdynė ir Jos Pasekmės. Paminklas dėl Kražiečių nuo Amerikos Lietuvių. Papiešė Kun. Jonas 2 (ilniskas). Lietuvos Spaustuvėje, Chicago, Ill." Aprašęs kražiečių nelaimes ir jų bylas Rusijos teismuose, skyriuše "Intekmė ant Lietuvių" autorius kalba apie įvykių pasekmes:

"...Tos parodos, susirinkimai, kalbos, pranešimai, protestai, gailestingos dievmaldystės, graudus paroksalai didelę padarė ant Amerikos Lietuvių itekmė. Iššaukė meilę tėvynės ir norą bendro darbo ant gero jų pačių ir skriaudžiamųjų Maskolijoje brolių.

"Kada lenkai pradėjo viešai svietui garsinti, kad lenkus maskoliai taip baisiai Kražiuose kankino, Amerikos lietuviai ir prieš lenkus turėjo ištarti žodžius papelkimo. Klausimas skirtumo tų dviejų tautysčių pakėlė gana plačią polemiką ir daugumą iš lietuvių suvirtino lietuviystėje..." (p. 71).

"Užbaigos" skyriuše jis rašo:

“...Lietuviai, broliai mano mieli, neturime, seniai prastojome jau mes savo lietuviško, politiško buvio. Svetimiems pasidavę, svetimą jungą nešdami, iki šiol svetimus tik gynėme. Mušėmės, kariavome, visados narsūs buvome, bet kas iš to, kad vaisius savo kraujo ir savo prakaito, kitiems pavedėme, ant svetimo vardo viską užrašę?

“Stojosi vienok, kad kažin kokia syla sujudinti pradėjome mes atgyti, pradėjome ruoštis, ėmemės dirbti dėl savo nuvargintos tautos...” (p. 73).

“...Kražių skerdynė buvo tik pirmutinis svarbesnis susirėmimas mūsų su barbariška valdžia, buvo tik pirmas mušis anos ilgos, didelės karės, kurią turėjo atlikti lietuviai su maskoliais. Taigi prisižiūrėkime ir bukime visose vietose pasirengę į kovą. Dirbkime daugiausiai protu ir apšvietimu dėl atliuosavimo lietuvių, nes apšvietimas yra geriausias ginklas—aštresnis už plieną, sunkesnis už šviną... O jeigu daugumai iš mūsų tektų kaip Kražiečiams pražuti toje kovoje už tėvynės ir tikėjimo liuosybę, tai nieko!... po savęs paliksime didesnę neapykantą ir kerštą dėl maskoliaus.

“Neapveiksime dabartės, tai iš kaulų, iš kapų mūsų kils žaltys atmonijimo ir mirtinu gyliu savo, pirmiaus ar paskiaus, vis iškariaus lietuviams prigulinčias tiesas” (p. 76).

* * *

1893 m. gruodžio mėnesyje sukurta (prisidėjus prie mano sumanymo kl. A. Kaupui ir kl. J. Žilinskiui) Lauryno Ivinsko Lietuviškai Europiškai Amerikiška Draugija. Jos siekis “tyrinėti mūsų tėvynę, jos praeitį ir tt.... visasvietinėje 1900 Paryžiaus parodoje įtaisyti Lietuvišką skyrių... (94 “Varpas” N4.) Pirmųjų aukų gauta: iš kunigų A. Burbos ir M. Pėžos po 10 dol., Jr. Jono (Žilinsko) 60 dol., iš Antano Miluko dovanų su-

rinkta 25 dol.—viso 105 doleriai (lb. p. 63). Iš Europos pirmoji p-lė Konstancija Skirmunt, "Lietuvos Istorijos" (lenkų kalboje) autorė prisiuntė 10 rublių; "Tėvynės Sargo" redakcija pluoštą fotografiškų vaizdų... (Am. L. Kr. p. 184).

1893 m. atspausdinta pas: a. A. J. Paukštį Plymouth: Lietuviszkos Dainos isz visur surinktos. Sutaisė į spaudą Kun. A. Burba, "Lietuvos Istorija" S. Daukanto, "Eglė, žalčių Karalienė" ir "Iszgirovimas Kauno Pilies," abudu A. Gužučio (Fromo) dramatišku veikalu, taipgi "Aukso Veršis," Kun A. Burbos vertimas; b) Bačkausko, "Saulės" leidėjo, spastuvėje: "Graudūs Werksmai arba Pasybudinimas prie apmyslinimo mukos Pono Jezuso Chrystuso (antras iszdawimas); Kalendorius ant 1893 m.; "Tukstantis Naktų ir Wiena. Arabijos Historijos. Perdėjo Lietuwiszcai D. T. Boczauskas." c) Chicagoje "Lietuvos" spaustuvėj "Puiki Istiorija apie Kantria Alena," duktery karaliaus Antonijuszo" ir "Olitipa, apsakymai isz laikų tarpsawiszkos kares tarpe Indijonų Amerikos. Werte A. Olszewski" (Am. L. Kr. p. 201-202).

1894 m.

1894 m. susikūrė dvi parapijos: Worcester, Mass., šv. Kazimiero ('23 "Žin.," p. 32) ir DuBois, Pa., šv. Juozapo. Draugijų susikūrė 38:

Ansonia, Conn., šv. Kazimiero;

Brockton, Mass., šv. Andriejaus, greit pakrikdyta ('95 V. L.," p. 24);

Brooklyn, N. Y. (4): Gedemino, Lietuvių Sluvėjų—Darbo Karžygių (Knights of Labor) šaka ir du politiniai klubai—demokratų ir republikonų;

Chicago, Ill., Vytauto, šv. Onos (moterų), šv. Ražančiaus (merginų), Aušros draugija, sulošusi Genaaitės teatrą, ir 9 politiniai (republikonų) klubai, susijungę greit į vieną politinį Susivienėjimą—Illinois Lithuanian Republican Alliance ("I. Ch. L.," p. 12). Lietuviai muzikantai ir vėl susibūrė į draugiją—Kazio Rigo globoje (ib.).

E. St. Louis, Ill., šv. Juozapo, Jėzaus širdies;

Elizabeth, N. J., šv. Jurgio;

Grand Rapids, Mich., Vytauto Nepriklausomybės Klubas;

Homestead, Pa., šv. Juozapo, šv. Antano—bendra ir lenkų ('16, "A. L. K. M.," p. 332);

Lawrence, Mass., šv. Lauryno—kun. J. Žebrio paraginimu ('94 "V. L.," p. 35);

Mahanoy City, Pa., šv. Kazimiero Jaunikalčio. "Nariui apsidėdant draugija davusi 50 dol." ("L. A.," p. 47);

Minersville, Pa., šv. Vincento;

Mt. Carmel, Pa., šv. Ražančiaus—vaikinių draugija;

Broliszkos Pagelbos Draugystė Nauja Žvaigždė Liuosybės Isteigta per Liuosybės Mylėtojus Mt. Carmel'ije, Pa., Kovo 18 d. 1894 mete.

New York, N. Y., Mildos Giedorių Draugija;

Philadelphia, Pa., šv. Juozapo, šv. Jurgio, Gedemino Klubas ('97 "G. A. L.," N28);

Pittston, Pa., Lietuvių Orkestro (Beno). Tai buvęs vienas geriausių benų rytinėj Penssylvanijoje" ('Pitt. L. Its.," p. 47);

Pittsburgh, Pa., Vytauto Kareivių (su kardais ir uniformomis);

Scranton, Pa., šv. Stanislovo;

Shamokin Pa., Lietuvos Vyrų—greit pakrikusi;

Shenandoah, Pa., United Mine Workers—Susijungusių Angliakasių—šaka, iškartėjusi "su angliais," bet turėjusi savo atskirą išdą ir savo urėdą" ("L. A.," p. 40). Ši kuopa po keleto metų buvo viena didžiausių tos angliakasių organizacijos šakų, turėjusi 4000 narių. Susirinkimus ligus metus laikė šv. Jurgio pobažnytinėje svetainėje. (Ž. „Am. Liet. XIX šimtme.“ p. 160-178.

Tais pačiais (1894) metais Shenandoah'ryje susikūrė šv. Povilo Piliiečių (Citizens) susiśelpimo draugija prilmanti į savo tarpą vien Jungtinių Valstybių piliiečius;

Utica, N. Y., Politiškas Klubas;

Union City, Conn., šv. Jurgio;

Waterbury, Conn., Gedemino;

* * *

1894 M. „VARPAS" APIE AMERIKOS LIETUVIUS.

Apie „atstojimą nuo papizmo."

„...Pasirodė ant galo laikraštis „Nauja Gdynė," kuris bus organu „Lietuvių mokslo Draugystės"... N. G., regis, bus socialistiškas laikraštis... Tikėjimo klausime „N. G.," matome, eis „Apšvietos" keliais...

Proteste Šenadorio Lietuvių prieš rusų balsenybes randame štai kokius nusprendimus: kad šiandien mus katalikais pastojusius popiežius parduoda aziatiškam carizmui, be anatemių pavelyja mūsų kraują liet. mūsų turta plėšt už keletą sidabro grašių: išmestų šv. Petruį iš maskoliškos vyriausybės išdo; tai-gi popiežius ir jo pranokėjai buvo ir tebėr mūsų tautos naikintojai, judošiai, plėšikais. Taigi atstojame toje valandoje atvirai nuo paplūzmo, išrasdami ji netik paramščiu barbarysčių, ale podraug ir judošiumi, pardavinėjančių mūsų kūną, kraują ir turta”...

Taip protestavo ne varde Šenadorio Lietuvių, bet savo vlenminčių Dr. Šliupas.

„Varpo“ recenzentas, gyvenęs už jurių tėvynėje, gal ir manė, kad Šliupo tokias rezoliucijas užgyrė žymus skaitlius, bet ir jis neiškentė neatrėmęs tų šurkščių kalbų: „Ar turi Nauja Gdynė,—tesia „Varpas,” „ir Šenadorio Lietuviai kokius nors faktus, kad popiežius Leonas XIII gavęs kelis sidabro grašius nuo maskoliškos vyriausybės už tylėjimą Kražių istorijoje? — Jei neturi, tai tasai protestas pavirsta tik į paprastą nešavrų plūdimą... Savo pavidalu Nauja Gdynė panėši į buvusįjį Lietuvišką Balsą (kada jisai ėjo lapelio formate); tik Lietuviškasis Balsas švariaus išrodė; nuo Naujosios Gdynės tiesiok dvokia abnegacija”...

(„Am. L. Kr.” p. 199-200 pakartota iš '94 m. „Varpo“ N. 4).

APIE PARTIJAS.

“Tarpu Amerikos Lietuvių randame dvi partijas: viena, mažesnėji koncentruojasi prie ‘Liet. Mokslo Draugystės,’ kitą gi reprezentuoja ‘Susivienijimas Liet. Katalikų Amerikoje.’ Pirmutinės partijos organu skaitosi ‘Nauja Gdynė,’ o vadovais—d-ras Šliupas ir ex-kunigas Dembskis; antrosios gi organu yra ‘Vienybė,’ o vadovu kun. Burba. Tarpu šituodviejų partijų duodasi matyti pažymus antagonizmas... Partija ‘L. M. D.’ žiūri ant katalikiško tikėjimo kaip ant kokių pančių, kurie gąšina lietuvius pasiekti aukštesnį ku’ bro laipsnį, o ant kunigų—kaipo didžiausių žmonių eksploatorių... Susivienijimo partija žiūri ant katalikystės, kaipo ant faktoriaus, be kurio negalima kultūriškas žengimas pa-

akiui Amerikos lietuviams... Kova veda abiejų partijų vadai... Šita kova gana ypatinga: kariaujantieji ne tiek gina savo principus, idejas, kiek stengiasi iškelti savo principus, idejas per ypatingą savo priešių purvinimą...

“‘Apšvietoje’ štai ką randame: ‘geras lietuvis ne-klausys ir negirs paslapta gaujos žmonių, kurių slekiu yra mušti ir primušti lenkus, kaip tai buvo Plymouth’e užvedęs kun. B. su Paukščiu; vaisiumi kun. Burbos mokinių įvyko jau keletas žmogžudysčių. Kun. Burba yra jezuitas pilna burna...’

“...Ką kalba kita pusė apie Šliupą ir Dembskį, gana perskaičius brošiūrą ‘Trumpa peržvalga lietuvių dar-bų Amerikoje.’ Ant p. 9 skaitome: ‘Plymote gyvena ir J. Šliupas, garsusis jau nuo seniai lietuviškas bedie-vių tėvas, kurs dėl savo asabiškų reikalų užganėdinimo bus vieną syk lietuviu, kitą syk lenku, o ant galo ko-kiu panorėsi, net kataliku, kaip apie tai skaitėme N23 ‘Vienybės’ 92 m... Vienose lenkiškose vestuvėse Šliu-pas sakęs: ‘Aš kunigų baisiai nekenčiu jeigu sutikčiau, kad ir ant miesto ulyčios Burbą, tai tuojuo jam kirs-čiau į žandą—ar žūti ar būti.’ O kada vienas iš susi-rinkusiųjų užtėmyjo, kad Šliupas nedėkingas esąs, nėsa Burba gelbėjo jam mokslus pabaigti, tai Šliupas atsille-pęs: teisingai pagelbėjo, bet tuos pinigus, kuriuos jis man paskolijo tegu jam velnias atiduos...’

Ant p. 41 skaitome: ‘bedievis Dembskis; kaipo ka-dais buvęs kunigu, pradeda laikyti dievmaldystę, bet kokius biaurius darbus daro, juog nežinau, ar pačioje Sodomoje ir Gomoroje biauriaus galėjo išdaryti...’

“Negaliu apleisti dar charakteristikos ‘Šliupinių,’ ku-rią randame toje ‘Peržvalgoje.’ ‘Kas bedieviškai nu-skriaudė? Šliupinis. Kas tarpe lietuvių, sątaikoje gy-venančių vaidus sukelia? Šliupinis,’ ir tt. (p. 50)... Vienos ir kitos partijos šalininkai nusižiūri ant savo vadovų ir rūpinasi sekti juos, o kadangi jie mažai teapšviesti, tai ir ypatingą antagonizmą apvelka į visai baurią formą plūdimosi, peštynių ir t. t. Šitaip besielgdami A-os lietuvių vadovai dar nusižemina akyse svetimtaučiu...”

(Iš rašto “Kasžin ar tai gražu ir išmintinga” 1894 “Varpo” N6, p. 94-5.)